

İş sağlığı ve güvenliğinin kentsel dönüşümdeki yeri ve önemi

Baran GÜREŞ¹
Reşit ERÇETİN²

Öz

İş sağlığı ve güvenliği artık iş yaşamını ve çalışma hayatını çevreleyen ve şekillendiren bir kavram olarak günümüzde önemli bir yer almaktadır. Sanayi devriminden bugünüme, İş Sağlığı ve Güvenliği kapsamında, pek çok çalışmalar ve mevzuatlar hazırlanmıştır. Bu çalışmalar her ne kadar çalışanları meslek hastalıkları ve iş kazalarına karşı koruma amaçlı hazırlanmış olsada genellikle etkisiz kalmış, yeterli olamamış ve amacına ulaşamadığı için neticesinde çok sayıda iş kazası ve meslek hastalıkları meydana gelmiş ve gelmektedir. Malesef ülkemizde de yetersiz kalan çalışma ve önlemlerden dolayı oluşan meslek hastalıkları ve iş kazaları halen önemli bir problem olarak devam etmektedir.

İş kazası ve meslek hastalığından yaşamını yitirenlerin sayısının istatistiksel verilerine bakıldığında her yıl çok ciddi sayılara ulaştığı görülmektedir. Son yıllarda hükümetlerin bu konuda yaptığı en önemli gelişme, İSG kanununu yeniden düzenleyerek 6331 sayılı kanunla güncellemesi olmuştur. Oldukça ayrıntılı bir mevzuat ile oluşturulan 6331 sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” işverene ciddi yaptırımlar getirmiş, yasa ve yönetmelikleri değiştirerek de meslek hastalıkları ve iş kazalarının önüne geçmesi mümkün olamamıştır. Mühim olan mevcut yasa ile kanunlar çerçevesinde denetimlerin sıklıkla yapılması, bu konuda hiç kimseye kesinlikle taviz verilmemesi gerektiği ve bu ilkeleri iş sağlığı ve güvenliği meslek kolu çalışanlarına ve eğitimcilerine empoze etmektir.

Kentsel dönüşümün tarihten gelen bakış açısı ve uygulamaları ile günümüzde kentsel dönüşümün planlamasından uygulanmasına kadar iş sağlığı ve güvenliğinin yeri ve önemi incelenecektir. Kentsel dönüşümde iş

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İSG Anabilim Dalı, barangures@stu.aydin.edu.tr, ORCID:0009-0000-0781-0872

² İstanbul Aydın Üniversitesi, ABMYO, Elektrik Programı, resitercetin@aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0432-6393

sağlığı ve güvenliği'nin yeri ve önemi ne kadar büyükse, iş sağlığı ve güvenliğinde de kentsel dönüşümün yeri ve önemi bir o kadar büyüktür.

Anahtar kelimeler: *İş sağlığı ve güvenliği, kentsel dönüşüm, işçi ve işverenlerin yükümlülükleri, iş kazaları*

The place and importance of occupational health and safety in urban transformation

Abstract

Occupational health and safety now has an important place today as a concept that surrounds and shapes business and working life. Since the industrial revolution, many studies have been carried out and legislations have been prepared on Occupational Health and Safety in the world and in Turkey. Although these studies were prepared to protect employees against occupational diseases and occupational accidents, they were often insufficient and not effective, and as a result, many work accidents and occupational diseases occurred and continue to occur. Unfortunately, in our country, occupational diseases and work accidents, which occur as a result of insufficient studies on occupational health and safety, still continue to be an important problem.

When we look at the statistical data of the number of people who lost their lives due to work accidents and occupational diseases, we see that it reaches very serious numbers every year. The most important development made by governments in recent years on this issue is the reorganization of the occupational health and safety law and its update with Law No. 6331. Occupational Health and Safety Law No. 6331, which was created with a very detailed legislation, brought important responsibilities to the employer, but it was not possible to prevent occupational diseases and work accidents by changing the laws and regulations. The important thing is to impose on occupational health and safety profession employees and trainers that inspections should be carried out frequently within the framework of the current law and laws, and that no one should be given any concessions in this regard.

I will examine the historical perspective and practices of urban transformation and the place and importance of occupational health and safety

from planning to implementation of urban transformation today. I also defend the view that urban transformation is as important as occupational health and safety in urban transformation.

Key words: *Occupational health and safety, urban transformation, employee and employer obligations, work accidents.*

Giriş

Kentsel dönüşümün dünyadaki gelişimi ve ülkemizdeki son durumu oldukça farklılıklar göstermektedir. Dünyada kentsel dönüşümün de tarihi çok eski yıllara dayanmamakla beraber ülkemizde esaslı olarak 1999 İzmit depreminden sonra daha çok gündeme gelmiştir. Ülkemizde köyden şehire göçle ortaya çıkan, düzensiz yapılaşarak hızla büyüyen gecekondu alanlarındaki sorunu çözmek amacıyla ilk olarak 1980 yılı sonunda “Dikmen vadisi kentsel dönüşüm projesi” hazırlanmıştır. Dünyada kentsel büyümeden kaynaklı ilk dönüşüm Avrupa da görülmüş olup, 1850’li yıllarda kentlerin bir kısmını yıkıp tekrardan inşa ederek başlamıştır. Kentsel dönüşüm ifadesi ise ülkemizde 1999 depreminden sonra daha çok gündeme geldiğinden, halk arasında depreme dayanıksız binaların yıkılarak yenilenmesi olarak bilinmektedir. Aslında şu an belediyelerimizce uygulanan kentsel dönüşümde, daralan yapı stoğunun arttırılması için mevcut yapılarının imar durumlarının arttırılmasıyla da dönüşüm sağlanabildiği gibi, şehir planlarında da değişiklik yapılarak yapı alanı olmayan alanlara da imar tadilatıyla yapı yapılarak kentsel dönüşüm uygulanabilir.

Kentsel dönüşüm planlanırken bina bazında değil mahalle bazında iş ve yaşam koşullarının iyileştirildiği, çarpık kentleşmenin tüm olumsuzluklarından arındırılmış bir planla yapılmalıdır. İskansız binalarda, iş yeri açılış ruhsatı alınamayan iş yerlerindeki çalışma şartları, ergonomik ölçüler ve meslek hastalıklarına sebebiyet veren kayıt dışı iş yerleri, kentsel dönüşümle birlikte çalışan için planlanmış daha iyi şartlardaki iş yerlerine dönüşecek ve planlı bir kent olacaktır.

Kentsel dönüşümde ilk olarak dönüştürülen kentin inşaat faaliyetleri ile iş sağlığı ve güvenliği önem kazanmaktadır. Kentsel dönüşüm esnasında iş kazaları, meslek hastalıkları ve bu sebepler ile ortaya çıkan, uzuv kayıpları, çalışanların ölümü, sakatlık dolayısıyla da ayrıca meydana gelen

maddi kayıplar göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. İSG de iş kazası ve meslek hastalığı meydana gelmeden önce, sebeplerinin tespiti yapılarak kök nedenler belirlenmeli ve tehlikenin kaynağında yok edilmesine yönelik tedbirlerin hayata geçirilmesinin önemi vurgulanmalıdır.

Ülkemizde iş güvenliği alanında yapılan düzenlemeler ile İSG birimi kurulması, İSG profesyonellerinin istihdamı, İSG kurulu oluşturulması, risk analizleri ve önleyici tedbirler İSG mevzuatında yerini almıştır.

Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşüm, sözlük anlamıyla “Kentın imar planına uymayan, ruhsatsız binaların yıkılıp, planlara uygun olarak toplu yerleşim alanlarının oluşturulması”dır. Kentsel dönüşüm, “kentın tamamının olmasa da bir kısmının dönüştürülmesi, planlanması ve değişimidir” olarak da tanımlanmaktadır(Keleş, 2004), farklı bir ifade ile kentsel dönüşüm, kentın problemlerini çözmek için dönüştürülen bölümlerin, sosyo-kültürel yapısının, yapısal ve çevresel faktörlerle birlikte kalıcı bir vizyonist eylem olmasıdır(Thomas, 2003). Kısa olarak kentsel dönüşüm kentın problemlerinin kalıcı olarak giderilmesidir (Es, 2012).

Kentsel Dönüşüm Amaçları

Kentsel dönüşüm, bir yeri değiştirirken içinde yaşayanlarla beraber tüm aktörleri bu değişime dahil etmeyi, o yerin sorunları ve potansiyeline uygun hedefler ve faaliyetler içermeyi ve bunları yaparken farklı paydaşları dahil etmeyi amaçlamaktadır (Turok, 2005).

Kentsel dönüşüm, kentlerde yaşayan insanların yaşam kalitesini arttırmak ve sosyal gereksinimlerini karşılamak, yine kentlerde yaşayanların sosyo-kültürel ihtiyaçlarını karşılamak la beraber ekonomik açıdan da kentsel dönüşüm bir canlılık getirmeyi amaçlar.

Kentsel dönüşüm amacı farklı nedenlerle zamanla içinde yıpranmış, eskimiş, hasar görmüş, terk edilmiş mevcut kentsel alanın, günün şartlarında değişmesi, dönüşmesi, ıslahla yeniden canlandırılarak ve kente kazandırılması olarak da ifade edilebilir.

Kentsel Dönüşümün Türkiye’deki Gelişimi

Ülkemizde Cumhuriyetle gelişen kent yapılaşması, daha sonra kırsaldan şehre göç ile hızlanmış, yeni kurulmuş olan bakanlıklar ve belediyeler hızlı kentleşmeye hazır olmadıklarından çarpık kentleşme ortaya çıkmıştır. 1929 yılında yaşanmış olan ekonomik bunalım ile İkinci Dünya Savaşı gibi iç ve dış dinamikler göç hareketlerine sebep olmuş, kırsaldan kente göçü tetiklemiştir(Kılıç ve Hardal, 2014). Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyükşehirlerle artan hızlı göçle birlikte konut sorunu ortaya çıkmış ve göç eden ailelerin yaptığı gecekondulara Büyükşehirlerdeki yöneticiler sorunu anlık çözmek amacıyla göz yummuştur.

1980’li yıllarda artan konut projeleri ile şehrin artık kent sınırlarına doğru yayılması, tarım arazilerinin konut alanlarına dönüşmesine neden olmuştur. Belediyeler de kentsel dönüşüm ile ilgili çalışmalara 1980’lerin sonlarında başlamıştır.

5104 sayılı “ Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu” 2004 yılında kabul edilmiş, ayrıca özel bir kanun olması da, kentsel dönüşümünde mihenk taşı niteliğini taşımaktadır. 2005 yılında yürürlüğe giren Belediye kanununun 73. Maddesi 2010’daki değişiklikle “ Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir” olarak düzenlenmiştir. Böylelikle belediyeler yetkilendirilerek kentsel dönüşümün yasal alt yapısı oluşturulmuştur.

2012 tarihli 6306 no’lu “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” çıkarılarak, 1999 yılında yaşanmış olan büyük deprem felaketiyle başlayan kentsel dönüşüm çalışmalarına önderlik yapmıştır.

Kentsel Dönüşüm Uygulama Alanları

Türkiye’de kentsel dönüşümün gelişimi ile birlikte, uygulama alanları da belirlenmiş,

-Kent merkezleri,

-Kaçak yapılanmış alanlar,
-Afet riski taşıyan yapı ve alanlar ile afetten zarar görmüş yapı alanları,
-Kent içerisinde kalmış sanayi ve endüstri alanları, olarak sıralanabilir.
Günümüzde daha prestijli yaşam alanları yaratmak ve çağdaş yaşam standartlarını arttırmak amacıyla kent merkezlerinde kentsel dönüşümlere ağırlık verilmiştir. Kaçak yapılaşmış alanlar da, komşu oldukları semtler sayesinde kentsel dönüşümle beraber daha çok değer kazanmıştır. Örnek verilmek gerekirse “Sulukule” bunun en iyi örneğidir. Kaçak yapılaşmış alanlarda kentsel dönüşüm özellikle daha nitelikli yapılmalıdır. Belediyeler bu bölgelerdeki kentsel dönüşümlerde, tüm sosyal donatıları da göz önünde bulundurarak planlama yapmalı ve ortak yaşamı kolaylaştırmalıdır.

Afet riski taşıyan yapı ve alanlar ile afetten zarar görmüş yapıların dönüşümleri aslında kentsel dönüşüm olarak da adlandırılrsa da, kente yapısal anlamda bir katkıda bulunmamaktadır. Bu yapılar genelde bina bazında yada en fazla ada bazında yenilendiğinden sosyal donatı alanlarına çok katkıda bulunmamaktadırlar.

Zamanla belediyeler ve hükümetler kent içindeki küçük ölçekli sanayi ve iş yerlerini kent sınırlarına taşıyarak yeni sanayi bölgeleri oluşturmuş ve bu sanayi bölgeleri kentlerin hızlı gelişimi ile birlikte şehir merkezlerinde kalmış, kentlilerin yaşamını gerek kirlilik, gerek trafik ve gerekse çevresel faktörlerle birlikte olumsuz olarak etkilemiştir.

Kentsel Dönüşüm Nedenleri Ve Uygulamaları

Kentsel dönüşüm tek bir nedene bağlanmaksızın, tarihsel süreçlere, kültürel ve sosyo ekonomik yapılar, siyasi inisiyatiflere göre farklılıklar göstermektedir. Nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

-Mimari ve Kentin yaşam kalitesini arttırmak amacıyla sosyal donatıları da yeni yaşam standartlarına göre yenilemek ve ihya etmek,
-Projelendirmeye, ilgili birimlerin katkısını sağlamak,
-Ekonomik yaşamı canlandırmak,
-Kentın fiziksel çöküşünü durdurmak ve tarihi yapıların sürekliliğini sağlamak olarak sıralanabilir.

Dokuz madde olarak gruplanan kentsel dönüşüm yöntemleri, zamana ve bulunan ortama göre değişebilir(Ertaş,2011). Bunlar, koruma, yenileme,

sağlıklaştırma, düzenleme, temizleme, canlandırma, geliştirme, üretim ve kalitenin yükseltilmesi olarak sıralanabilir.

İş Sağlığı Ve Güvenliği

20.06.2012 tarih ve 6331 sayılı İSG kanunu çalışma hayatında işverene ve çalışanlara çeşitli yükümlülükler getirmiş ve çalışma hayatını da kademe kademe tanımlamıştır.

İş Sağlığı Ve Güvenliği Tanımı

İSG; iş yerinde çalışma esnasında bir çok sebeple sağlığımızı olumsuz etkileyecek etkenlerden korumak ve hazırda bulunan güvenlik şartlarının ihya edilmesi amacıyla geliştirilen bilimdir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) “iş sağlığı, iş yerinde sağlık ve güvenliğin tüm yönleriyle ilgilenir ve tehlikelerin birincil olarak önlenmesine güçlü bir şekilde odaklanır.” Sağlık, “yalnızca hastalık veya sakatlığın olmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan tam bir iyilik hali” şeklinde tanımlar.

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Önemi

Sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının sağlanması için amaç, iş kazaları ve meslek hastalıklarından çalışanları korumak, İSG'nin önemini ortaya koymaktadır. Çalışma hayatında, geçmişten günümüze gelene kadar İSG kültürünün oluşmuş olması, günümüzde İSG'nin gelişimine katkıda bulunmuştur (Koç 2015).

Kırsalda çalışanlarda, gelişen teknolojik gelişimlerle beraber, gerekli eğitimleri almadan kullanmaya başladıkları tarım araçları nedeniyle iş kazaları yaşanmış, düzensiz beslenme ve konutlarındaki yaşam şartlarının olumsuzluğundan dolayı da sağlık ile ilgili problemleri oluşmuştur (Kılıkış 2014). Kötü şartlar altında çalışmak, iş yerlerinde önlem alınmadığından dolayı yaşanan iş kazaları, meslek hastalıklarındaki yükseliş ve çocuk işçilerin zarar görmesi toplum içinde çok tepkiler almıştır (Bilir ve Yıldız, 2013).

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Amacı

İSG'de amaç, çalışma hayatında iş akışında oluşabilecek mesleki kazaların yaşanmaması için proaktif önlemler almak, oluşabilecek meslek hasta-

lıklarının önlenmesi için tedbirler almak ve çalışanlara sağlıklı bir çalışma hayatı sunmaktır.

İş ortamında çalışanların maruz kaldıkları tehlikelerin doğurduğu sonuçlar öncelikle işçileri, sonra kendi ailelerini ve sonrasında da halkı negatif yönde etkilemektedir. Oluşabilecek tüm negatif etkenlere karşı çalışanların tüm haklarını en üst seviyede koruyacak tedbirler alınması gerekir. (Bayram 2008; Akpınar 2010).

Çalışma ortamlarında işçi için her ne kadar koruyucu ekipman ve donanımlar olsada, çalışanların içinde bulunduğu ortam, meslek hastalıklarını etkileyen maruziyetleri, ergonomik olmayan koşulları, almış oldukları mesleki eğitimleri, işe başlama yaşları, iş süreleri, çalışmalarının maddi karşılığı, kanuni yaptırımlar, sosyo-kültürel etkenler v.s. gibi bir çok etken İSG'deki tedbirleri etkiler (Bilir ve Yıldız, 2013; Yılmaz, 2011).

Meslek Hastalıkları

Meslek hastalığı yapılan işin niteliklerinden oluşan sebeplerle, çalışma hayatında kazanma gücünün yani kısaca çalışma yeteneğinin kaybedilmesidir. 6331 sayılı kanun madde 3 de “mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalık” olarak tanımlanan meslek hastalığı, 5510 sayılı Kanun madde 14 de “meslek hastalığı, sigortalının, çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden, uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özüllülük halidir.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Meslek hastalıklarını; kimyasal maddelerle oluşan, mesleki deri hastalıkları, pnömokonyoz ve diğer mesleki solunum hastalıkları, mesleki bulaşıcı hastalıklar, Fiziki hastalıklar olarak beş ana başlık altında gruplanabilir. Sonuçta meslek hastalığı çalışanın çalıştığı iş koluyla ilgilidir.

Meslek hastalığının ilk temastan itibaren 1 haftadan başlayarak, 30 yıl sonraya kadar ortaya çıkabildiği ifade edilmektedir (Güven 2011). Pnö-mokonyoz ve diğer solunum hastalıklarının ortaya çıkması ise en az üç yıl etkiye maruz kalma süresi ile görülmekte, işitme kayıpların da gürültü kaynaklı ortamda minimum 2 yıl maruziyetle çalışılmış olması gereklidir (Bilir ve Yıldız, 2013).

Kentsel dönüşümlerde ki iş kollarına bakıldığında, en başta yıkım işlerindeki çalışanların daha çok meslek hastalığına yakalanma risklerinin olduğu görülmektedir. Eski yapıların büyük çoğunluğunda kullanılan asbest, daha çok su, elektrik, çatı kaplamaları, duvar ve tavan yalıtımlarında kullanılmıştır. Yıkım işlerinde çalışanlar asbest maruziyeti ile karşı karşıya kaldıklarından meslek hastalığı bakımında büyük riskler taşımaktadırlar. Kentsel Dönüşüm esnasında yıkılan binalardan organik ve inorganik toz çıkmaktadır. Bu tozları sıralamak gerekirse; çimento, asbest, metal tozları, kristal silika, organik olmayan izolasyon tozu, ağaç tozu, kurşun, cam elyafı, mantar ve küftür. Tüm bu tozlar çevre için de olumsuz etki yaratırken, yıkım işlerinde aktif olarak çalışan inşaat işçileri için de büyük risk yaratmaktadır. Kentsel dönüşüm çerçevesinde yapılan yıkım ve inşaat işleri esnasında tozlara maruz kalan işçilerde kronik obstrüktif akciğer hastalığı, akciğer plevra hastalığı, silikozis, akciğer kanseri gibi pek çok solunum yolu hastalıkları görülmektedir. Solunum yolu hastalıkları yanı sıra alerjik cilt hastalıkları, aspergilloz ve tetenoz gibi enfeksiyon hastalıkları da görülmektedir.

Ülkemizde meslek hastalıklarının çözümü ve araştırılması amaçlı 1978’de İstanbul ve Ankara olmak üzere iki adet meslek hastalıkları hastanesi kurulmuştur. Bu hastanelerde, çalışanların yakalandığı meslek hastalıklarının incelenmesi amacıyla laboratuvarlar kurulmuştur. Bu hastanelerde İş psikolojisi, İş hijyeni laboratuvarı, toksitoloji laboratuvarı, solunum fonksiyon laboratuvarı ve bir ilk olarak da iş yaşamını destekleyen gezici iş sağlığı laboratuvarları bulunmaktaydı. 19.02.2005 yılında bu meslek hastalıkları hastaneleri SSK hastaneleri ile birlikte Sağlık Bakanlığına devir olmuştur.

İş Kazaları

İş kazası tanımsal olarak ifade edildiğinde “ işin iş sözleşmesinin yerine getirilmesi amacıyla günlük yaşantı sırasında meydana gelen kazaların tümü iş kazasıdır” veya “iş yapılırken veya işin yapılması sırasında meydana gelen kaza iş kazasıdır.” şeklinde tanımlanır.

İş dünyasının her alanında, biraz daha artan iş kazaları, gelişmiş ülkelerde görüldüğü gibi Ülkemiz’de de yasal düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda 30 Haziran 2016 da 6331 sayılı kanun resmi

gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

SGK'nın yayınlamış olduğu istatistikler incelendiğinde, 2021 yılında 511.639 iş kazası ile 35 meslek hastalığı tespit edildiği ve 1.394 ölümlü sonuçlandığı, yine SGK'nın yayınlarına göre 2021 yılında iş kazası sayısı bir önceki yıla göre %33 arttığı, iş kazaları ve meslek hastalığı sonucu ölümlerin de %11 arttığı görülmüştür.

	ERKEK	KADIN	TOPLAM
2020 (4a) iş kazası	314.897	69.365	384.362
2020 (4b) iş kazası	329	14	343
2021 (4a) iş kazası	417.078	94.006	511.084
2021 (4b) iş kazası	531	24	555
2020 (4a) ölümlü iş kazası	1.197	34	1.231
2020 (4b) ölümlü iş kazası	9	-	9
2021 (4a) ölümlü iş kazası	1.350	32	1.382
2021 (4b) ölümlü iş kazası	12	-	12

Tablo : SGK yayınlarındaki 2020 ve 2021'de iş kazasına uğramış ve iş kazası sonucu ölen sigortalı çalışanların cinsiyete göre dağılımı

Kentsel dönüşüm içindeki inşaat sektöründe farklı meslek grupları bir arada çalışmaktadır. Bir inşaat da, yıkım çalışanları, ekskavatör-kepçe operatörleri, kamyon-traktör şoförleri, kazık makinası operatörleri, vinç-vinç kulesi operatörleri, kalıpcılar, demir işçileri, tuğla duvar ustaları, sıvacılar, çaticılar, elektrikçiler, tesisatçılar, seramik ustaları, marangozlar, camcılar, izolasyon çalışanları, kaynakçılar, boyacılar gibi bir çok çalışan grubu aynı alan ve inşaatta iç içe çalışmaktadırlar. Her bir branş çalışanın kendi meslek grubuna göre meslek haslığı ve iş kazası riski bulunmakla beraber, farklı meslek grubunda çalışanları da aynı alanda çalışmalarından dolayı etkilemekte ve kaza riski de oluşturmaktadır. ILO'ya göre de iş kazaları en çok inşaat sektöründe yaşanmaktadır.

İş kazaları ve meslek hastalıklarına maruz kalan işçiye kanunlar bazı haklar tanımıştır. Bunları, geçici iş görmezlik süresince çalışmadığı her gün için günlük geçici iş görmezlik ödeneği verilmesi, sürekli iş görmezlik ödeneği bağlanması, meslek hastalığı veya iş kazası sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine (eş, çocuk, ana ve baba) gelir bağlanması, meslek hastalığı veya iş kazası sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilme-

si, gelir bağlanmış kız çocuklarına evlenme ödeneği bağlanması olarak sıralanabilir.

Ergonomi

Ergonomi İnsanı anatomik ve antropometrik olarak inceleyen, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak değerlendiren, işin insana, insanın işe uyumunu araştıran bir bilim dalıdır.

Kentsel dönüşüm açısından da ergonomi çok önem kazanmaktadır. Yeni tasarlanan binalarda sosyal yaşamdan iş yaşamına kadar insanın kullanımında olan her şey ergonomik olarak tasarlanmalı ve ergonomik olarak uygulanmalıdır.

1936 yılında Ernst Neufert'in yapı tasarımı ile ilgili çıkarttığı kitap halen günümüzde güncel olarak kullanılmaktadır. Yaklaşık 90 yıldır ergonomik tasarımlara ışık tutmakta ve güncelliğini de korumaktadır. Kitap içeriği incelendiğinde insan temel alınarak ev ve evde kullanılan araçların, eşyaların tasarımlarının nasıl yapıldığı ve detay ölçülerin nasıl verildiği çok net görülmektedir. Sandalyeden masaya, klozeten duş teknesine kadar ortalama insan ölçüleri ile her şey çok net olarak ölçülendirilmiş ve tasarımcılara sunulmuştur. Ayrıca ergonomik açıdan insanların çalışma hayatları da ölçülendirilmiştir. Halen bu kitap kadar yardımcı bir kaynak daha yayınlanmamıştır. Ergonomik açıdan bakıldığında Neufert'in kitabı ergonomide temel unsurdur. Önce insan esas alınarak eşyalar, araç ve gereçler ona göre tasarlanmıştır.

Bu günün şartlarına bakıldığında gelişen teknoloji ve yeniliklerle aslında iş yaşamını kolaylaştırmak için ergonomi bir bilim dalı olarak yerini almaya devam etmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Kentsel dönüşümün amacı, kentin sıkıntılı bölgelerine imar ve yapılaşma olarak çözüm bulmak, mevzuata aykırı yapıların önüne geçebilmek, sağlıklı ve sosyal donatı açısından zengin yaşam alanları üretmek olmalıdır. Bina bazındaki yenilemeler kentsel dönüşüm olarak adlandırılmaz, aynı parsel üzerinde yapılan yenileme sosyal yaşamı sekteye uğratmaktadır. Bu

durum incelendiğinde, kenti bir bütün olarak planlamadan, anlık çözümlerle bir parselde yaşayan sayısını arttırmak sosyal olarak birçok sıkıntıya sebebiyet verecektir. Mevcut yollar, isale hatları, kanalizasyon hatları, okullar, sağlık alanları bölgedeki nüfusa göre planlanmıştır. Parsel bazındaki yenilemelerde nüfus hızla artacak ancak önceden planlanmış şehrin sosyal donatıları, yolları ve okulları yenilenemeyecek ve dolayısıyla giderek artan yaşayanlara yetmeyecektir.

Kentsel dönüşüm bir ilde uygulanacak ise ilk önce ilçe bazında uygulanması düşünülmeli ve mahalle mahalle planlanmalıdır. Mahalle olarak planlandığında ilk önce şehir planları yapılmalı, mahallede yaşaması planlanan nüfusa göre sosyal donatılar, yollar, okullar, güvenlik, sağlık alanları ve dini alanlar belirlenmelidir. Bu alanlarda istihdam edilecek çalışan sayıları da belirlenmelidir. Bu planlama öğrencilerin okul düzenlerinden, çalışanların işe gidiş-geliş sürelerine kadar her şeyi düzenleyecektir. Sonuç da kentsel dönüşüm yık-yap yöntemiyle yapılmamalıdır. Yık-yap yöntemiyle yapıldığı sürece çevresel, toplumsal ve sosyo-kültürel yapı olumsuz olarak etkilenecektir.

Kayıt dışılığın önüne geçebilmek için kentsel dönüşüm çok önemli bir unsurdur. Kayıt dışı binaların altındaki atölyelerde çalışanlar da kayıt dışı çalıştırılmaktadır. Yapılar kayıt dışı olduğunda, işyerlerine uygun iş yeri açma ve çalıştırma ruhsatı verilememektedir. Bu işyerleri denetim yapan kuruluşlardaki listelerde de bulunmadıklarından denetimler yapılamamaktadır. Kayıt dışı iş yerleri ve işletmeler işçi sağlığı ve iş güvenliği açısından esaslı majör sorundur. Kayıt dışı işyerleri denetlenemediğinden proaktif yaklaşımlarla işçi sağlığını ve iş güvenliğini koruyucu önlemler alınamamaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin amacı, iş kazasının oluşma olasılığını en aza indirmek, iş kaynaklı sağlık sorunlarının önüne geçmek ve meslek hastalıklarının önlenmesi için gerekli tedbirleri almaktır. Kayıt dışılığın önüne geçmek ve sağlıklı iş yerleri oluşturmak için kentsel dönüşümün önemi büyüktür.

İnşaat sektöründe binlerce çalışanın, alınan tüm önlemlere rağmen iş kazaları sebebiyle hayatını kaybettiği, uzun kayıpları yaşadığı ve engelli hale geldiği bilinmektedir. Tehlikeli durumun ortadan kaldırılması İSG çalışanlarının uyarılarıyla işverenin sorumluluğundayken, tehlikeli davranış tüm

İSG eğitimlerini almasına rağmen tamamen çalışanın kendisi ile ilgilidir. İnşaat sektöründeki çalışanların eğitim seviyelerinin çok yüksek olmaması sonucu İSG kültür ve amaçlarının benimsenmesinde zorluklar yaşanmaktadır. Bu sebeple iş kazaları ve iş kazalarına dayalı ölümler en çok inşaat sektöründe görülmektedir. Ancak inşaat sektöründe büyük inşaat projelerindeki çalışanların İSG ile ilgili daha çok bilgiye sahip oldukları ve kuralları uyguladıkları da görülmüştür.

Kentsel dönüşüm genel olarak bakıldığında şehirlerin gençleşmesi, yaşayan ve çalışanların hak ettiği ortamların oluşturulması için zaruri bir yöntemdir. İş sağlığı ve güvenliğinin tüm kalemleriyle kentsel dönüşüm içindeki yeri ve önemi çok büyüktür. Her adımında, her aşamasında iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uyulmak zorundadır. Çalışma hayatının yeniden planlaması, çalışanlara tüm sosyal haklardan yararlanabileceği kayıt dışı olmayan, ergonomik ve güvenli iş yerleri oluşturmak için de kentsel dönüşüme en az mahalle bazında destek verilmelidir.

Kaynakça

- [1] Akpınar, T. (2010). İş Sağlığı ve Güvenliği. Bursa: Ekin Yayınevi
- [2] Bayram, F. (2008). Türk İş Hukukunda İş Sağlığı ve Güvenliği Denetimi. İstanbul: Beta Yayınları
- [3] Bilir, N. ve Yıldız, A. N. (2013). İş Sağlığı ve Güvenliği. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları
- [4] Ertaş, M. (2011). Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi, Ankara ve Londra
- [5] Es, M. (2012) Kentsel Dönüşüm, Büyüteç, Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, Temmuz-Ağustos 54-90
- [6] Güven, R. (2011). Meslek Hastalıkları Rehberi. Ankara: ÇSGB
- [7] Keleş, R. (2004) Kentsel Dönüşümün Tüzel Altyapısı. Editör : H.B. Tuna. Dosya: Kentsel Dönüşüm ve Katılım. *Mimarist Dergisi*, TMMOB

mimarlar odasıbüyükkent Şubesi 4(12),73-75

[8] Kılıç, T. ve Hardal, S. (2014) Kentsel Dönüşümün Sosyal ve Mekan-sal Yansımalarına Bir Örnek: Sarıgöl Mahallesi (Gaziosmanpaşa-İstanbul). Türk Coğrafya dergisi, İstanbul, 62:1-7

[9] Kılış, İ. (2014). İş Sağlığı ve Güvenliği. Bursa: Dora Yayıncılık

[10] Koç, M. H. (2015). 3-6 Yaş Grubu Anaokullarında Çocuk Eksenli Risk Etmenleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bi-limleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

[11] Thomas, S. (2003) A Glossary of Regeneration and local Economic Development, Manchester:local Economic Strategy Center.

[12] Turok, I (2005). Kentsel Dönüşüm Neler Yapılabilir ve Nelerden Ka-çınılmalı? İstanbul, Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu.

Kanunlar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). TBMM, Ankara

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, (2012). TBMM, Ankara

4857 Sayılı İş Kanunu, (2003). TBMM, Ankara

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu,(2006). TBMM, Ankara

5104 Sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu,(2004). TBMM, Ankara

5393 Sayılı Belediye Kanunu,(2005). TBMM, Ankara

6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Ka-nun,(2012). TBMM, Ankara